

Under Dusken

Studentavisa i Trondheim

Ville ikke glemme

Julius Paltiel opplevde og overlevde krigens grusomheter både i Trøndelag og Tyskland. I sitt siste intervju forteller han at Falstad var en hardere konsentrasjonsleir enn Auschwitz.

Tekst: Anders Berg-Hansen

Foto/III: None

I spalten Dagsorden snakker vi med en person som uttaler meninger eller fakta om et emne. I dette nummeret er spalten basert på et intervju som Student-TV gjorde med Paltiel bare dager før han gikk bort. Se intervjuet i sin helhet nederst i saken.

– *Var det mye rasisme i Trondheim på 1930- og 40-tallet?*

– Jeg vil si nei. Men at det var nazister, ja. En periode før krigen fikk gymnasiastene og studentene i Trondheim tilsendt Hitler-merker fra Berlin som de gikk med. Jeg kjente flere som gikk med merket. De tenkte ikke det minste anti-jødisk, det var mer ideen til Hitler de tenkte på.

– *Hjalp Statspolitiet i Trondheim tyskerne med å samle sammen jøder?*

– Problemet var at det fantes folk i politiet i Norge som var nazistisk innstilt. Det var få som hjalp jødene, slik politiet i Danmark gjorde. Firmaet til min familie hadde en kunde som var politibetjent. Han kom ned hit til lla klokken halv ni 6. oktober 1942, da arrestasjonsbølgen

Navigering

[Førrige artikkel](#) [Neste artikkel](#) [Forside](#) [Kategori](#)

begynte. Han fortalte at han nettopp hadde sett en liste hvor mitt og min brors navn sto. Vi måtte holde oss unna hjemmet fordi vi kunne bli arrestert i løpet av natten. Han kom for å gi beskjed, men det var for sent. Unntakstilstanden i Norge begynte 6. oktober. 26. oktober 1942 ble 26 menn arrestert og sendt til Falstad som var en såkalt forbedringsanstalt. Alle ungdommer som ikke kunne sendes i fengsel, gutter spesielt, ble arrestert og sendt til Falstad eller andre steder i Norge. Det fantes en god del slike plasser, hvor man rett og slett ble oppdratt til å oppføre seg bedre i samfunnet. Alle vaktene der var oppdratt av Hitler jugend. Allerede som barn gikk de rundt med uniformer og Hitler-merker og lærte å slå og drive eksersis på sin spesielle måte. Da var det spesielt jødene det gikk ut over. De begynte som Hitler jugend, meldte seg frivillige som nazistenes hjelpere og var rundt omkring og gjorde kvalm i Tyskland. Hitler jugend var blant de mest aktive under Krystallnatten (natten mellom 9. og 10. november 1938 da nazistene raserte jødiske butikker og synagoger i flere tyske byer journ.anm.) Det samme hendte jo delvis i Norge, men i mindre format. De kom hit som vakter etter at de hadde vært i Hitler jugend en periode. Så ble de opptatt i Hitlers spesialtropper, SS. De var hans beste soldater, men også de råeste.

– *Fant tyskerne jødene tilfeldig, eller var det folk som anga jøder?*

– De ble nok angitt. Alle visste jo hvem som var jøder. Med så små forhold som vi hadde i Norge behøvde man ikke gå med noe merke. Er du født jøde, altså hvis din mor eller bestemor er jøde, så er du jøde automatisk.

– *Var det ingen i det vanlige, norske politiet som forsøkte å hjelpe dere?*

– Nei. De var jo veldig dumme. Det var en gårds plass her utenfor andre etasje. Vi bodde i tredje etasje, min bror, min mor og jeg. Min far døde da jeg var elleve år gammel. Jeg kunne jo stukket av, ut på baksiden.

Navigering

[Forrige artikkel](#) [Neste artikkel](#) [Forside](#) [Kategori](#)

Men de ble med meg opp på soveværelset og passet på at jeg ikke kunne stikke av. Hos noen andre satt to politibetjenter i to timer og ventet på at de skulle komme hjem. Det var norsk politi i vanlig uniform. I januar 1942 ble alle jødiske menn over 15 år innkalt til Trondheim fengsel fordi de skulle få oversikt over navnene. Listen ga de til tyskerne. På den måten visste tyskerne nøyaktig hvor vi bodde, hvem som var der og så videre. Dette fikk tyskerne av norsk politi. Hadde de ikke gjort det, så hadde folk som bodde på hytter i Bymarka og andre steder kommet seg unna.

– *Kan du sammenligne Falstad med Auschwitz?*

– Nei, det kan jeg ikke. Falstad var en hardere leir. Den ene tingen er at da vi var på Falstad, var vi 32 jøder. Resten var ikke jøder, men fanger. Siden vi var så få benyttet de anledningen til å herse mye mer med oss. Et eksempel var en dag jeg skulle arbeide, og vi måtte bære tomkasser en halv mil opp i skogen, fylle dem med stein, og bære de fulle kassene tilbake. På veien oppover ble vi kommandert ut på et jorde. Dette var i månedsskiftet oktober-november, og da er det vått i Trøndelag. Når du må ligge og krype på jordene, så blir du gjennomvåt. Etter en time var vi så skitne og fæle at de fant på at vi måtte legge oss i en bekk. Vi skulle vaske fangedraktene mens vi hadde de på oss. Først da fikk vi lov til å gå videre oppover til steinbruddet. Tre eldre karer ble kommandert opp på toppen av steinbruddet. Der fikk de et spark, slik at de kom trillende nedover steinbruddet. De ble så forslåtte at de ikke klarte å gå. Etterpå måtte vi bære dem tilbake til leiren. De fikk selvfølgelig slag med geværkolbene og falt av bårene. Så fikk vi som bar dem også juling, fordi vi ikke greide å bære. Legen i leiren spurte om de skadde kunne sendes til Levanger for å få sårene behandlet, men ledelsen svarte «nei, det er helt unødvendig, for de skal jo dø i alle fall.» To dager senere kom Gerhard Flesch (nazistenes kommandør i Trondheim journ. anm.) på inspeksjon. Han lurte på hvorfor de tre mennene lå i køyene sine og

Navigering

[Førrige artikkel](#) [Neste artikkel](#) [Forside](#) [Kategori](#)

begynte å bråke fordi de lå der istedenfor å være på arbeid. De svarte at det var fordi de ikke kunne gå. Da sa han: «Det finnes kun én plass å oppbevare jøder som ikke kan arbeide, og det er i graven.» Dagen etter ble de kjørt opp i skogen og skutt.

– *Falstad var hardere enn Auschwitz?*

– Ja, siden vi var så få jøder, slo det hardt ut. Men det var jo ikke noe gasskammer på Falstad. Alle som kom inn i Auschwitz fikk dødsnummer, fordi alle skulle gjennom gasskammerene. Min bror kom før meg til Auschwitz, og jeg undersøkte hvor det var blitt av ham da jeg kom. «I pipa», ble det fortalt. Det betyr at han allerede var brent. Mesteparten av de norske fangene gikk direkte i gasskammeret. I den transporten vi ble sendt med, hvor det var 165 norske jøder, hovedsakelig kvinner og barn, skaffet de en egen båt og fraktet oss til Tyskland. Så ble vi hentet av tyskere med kuvogner og kjørt til Berlin, hvor vi ble holdt i en synagoge. Derfra ble vi sendt ut til ulike konsentrasjonsleire.

– *Hvordan var det å treffe folk som hadde vært i Nasjonal Samling etter krigen?*

– Egentlig overså jeg dem. Jeg hadde én sak som jeg gjorde etter krigen. Det skjedde i Buchenwald i perioden mellom 11. april og 15. mai 1945. Da var vi egentlig fri, men vi kom ikke ut. Ingen kom for å hente oss, ingen norske militære dukket opp, så vi fikk hjelp av belgiske offiserer. En dag sto jeg og snakket med en av dem da jeg så noen som drev straffeekseris mot en mann. De hadde funnet en belgisk quisling. Nazistene prøvde nemlig å komme seg inn i leiren, og denne mannen hadde kommet seg inn. Men så hadde han blitt oppdaget av fangene. De sprang etter ham og pinte ham. Da han kom mot meg, fikk jeg gitt ham et spark. Og fra det sparket hadde jeg ikke noe mer hat mot tyskerne.

Navigering

[Forrige artikkel](#) [Neste artikkel](#) [Forside](#) [Kategori](#)

– Du fikk ut alt hatet med ett spark?

– Ja.

Student-TV intervjuet Julius Paltiel onsdag 5. mars 2008. Denne teksten er et bearbeidet utdrag fra intervjuet, som kan ses i sin helhet på www.stv.no.

Navigering

[Forrige artikkel](#) [Neste artikkel](#) [Forside](#) [Kategori](#)